

Слободан Вуковић
Институт друштвених наука
Београд

UDK: 328.124
Оригиналан научни рад
Примљен: 19. 10. 2004.

УЛОГА ВАТИКАНА У РАЗБИЈАЊУ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Нетрпељивост Ватикана прво према Србима а касније и прена српској држави има дугу предисторију. Она је појачана након оснивања Конгрегације за пропаганду вере. Ватикан је био против стварања прве Југославије и све време између два рата ради на њеној дестабилизацији, посебно после формирања католичке организације Крижари. У току Другог светског рата активно сарађује с тзв. Независном Државом Хрватском. Католичка црква на челу са Светом столицом потпомаже масовна прекрштавања и ликвидације Срба, односно благонаклоно гледа на геноцид који се спроводи у НДХ. У последњој југословенској кризи активно потпомаже у разбијању друге Југославије. Све то чини како би се олакшао прозелитизам католичке цркве на Истоку.

Кључне речи: *Католичка црква, Ватикан, Србија, Југославија, Срби.*

Једно од основних ограничења у сагледавању улоге Ватикана у разбијању друге Југославије представља то што многе од релевантних чињеница нису познате. Постоји велика вероватноћа да оне неће ни бити познате у догледној будућности, због њиховог систематског скривања од увида јавности, као што се, уосталом, и дан данас сакрива улога Ватикана, у многим непријатним епизодама по њега, као што су, на пример, његова улога у Другом светском рату.¹ Пре свега кад је реч о *Коначном решењу*, односно у геноциду над српским становништвом у тзв. Независној Држави Хрватској и његово стајање на страну Хитлера. Без обзира на ово ограничење може се, на самом почетку – на основу расположиве историјске грађе с великом извесношћу да је тачна – поставити теза да је Ватикан врло активно учествовао у изазивању а посредно и у “регулисању” кризе на простору друге Југославије.² Изложену тезу ће у потпуности потврдити наредна упоредна анализа многих, нама познатих, чињеница, како оних из скоријег времена, тако и оних из ближе и даље прошлости. Резултат овог истраживања ће показати да је Ватикан на разбијању друге Југославије, сходно свом дугогоди-

*Резултати рада на пројекту 1800 који се реализује уз подршку Министарства науке и заштите животне средине Републике Србије.

¹ Корнвел, Ц., 2000, *Хитлеров папа*, Службени лист СРЈ, Београд, стр. 247.

² Лучио Сагасциоло, “Шта Немачка тражи у Југославији”, *Лимес*, март, 1994. у: *Медијски рат против Срба*, 1995, прир. Ж. Ивановић, ТАНЈУГ, Београд, стр. 127.

шњем историјском искуству, систематски радио, а за разлику од Аустрије и Немачке,³ или, пак, Сједињених Држава,⁴ односно од њихових медија и дипломатије и врло суптилно.

* * *

Да би се схватила улога католичке цркве у последњим догађајима у Југославији неопходно је у најкраћим цртама изложити предисторију тих збивања, односно њен однос према православним Србима и Србији. Она је у време турске власти у односу на православну имала знатне привилегије. Посебно су били повлашћени босански фрањевци још од краја 15. века,⁵ који су без икаквих препрека могли вршити пропаганду своје верске доктрине и радити на придобијању верника. (Зато се Курија касније, због ускраћених привилегија и отежаног прозелитизма, толико жестоко супротстављала јачању српске државе.) У ту сврху је још 1439. године у Фиренци усвојена Декларација о унији у којој се каже да “Римска црква чврсто верује, да нико, који не припада католичкој цркви, не само незнабошци, него Јудеји, ни јеретици, ни шизматици, не могу ући у царство небеско, него ће сви поћи у вјечни огањ, који је спремљен за ђаволе и за њихове анђеле, ако се пред смрт не обрате тој Цркви”.⁶ Да би се појачало превођење “заблуделих овчица” у католичанство прво је сабор у Тријенту 1545-1563. имао задатак да придобије, поред “залуталих” протестаната и многобројне “шизматике” на југоистоку Европе.⁷ На удару се посебно нашла Пећка патријашаја под чијом се јурисдикцијом нашла територија од Марче (код Загреба) до Ердеља на североистоку па све до реке Коморана у Бугарској. Највећи притисак стварању уније био је за време папе Климента VIII (1592-1605). Папа користи тежак положај православних у Турској империји и условљава пећког патријарха Јована за помоћ у ослобођењу од Турака прихватањем уније.⁸ У исту сврху је нешто касније папа Гргур XV (1621-1623) булом основано 22. јуна 1622. године у Риму чувену, Конгрегација за пропаганду вере (Congregatio de propaganda fide).⁹ Она је руководила радом мисионара у целом свету, па самим тим, и на Балкану, чијих се основ-

---

³ Види шире: Вуковић, С., 2001, “Немачка, Аустрија и разбијање Југославије”, *Социолошки преглед*, год. 35, но. 3-4, стр. 213-234.

⁴ Види шире: Вуковић, С., 200, “Сједињене Америчке Државе и разбијање Југославије”, *Социолошки преглед*, год. 34, но. 3-4, стр. 85-98.

⁵ Радонић, Ј., 1950, *Римска курија и јужнословенске земље од ХВИ до ХИХ века*, САН, Београд, на више места, посебно стр. 80.

⁶ Грујић, Р., 1909, *Антологија српског народа у Хрватској и Славонији*, Нови Сад, стр. 19-20.

⁷ Радонић, Ј., 1950, *Римска курија и југословенске земље*, стр. 3.

⁸ Томић, Н. Ј., 1903, *Пећки патријарх Јован и покрет хришћана на Балканском полуострву 1592-1614*, Земун, стр. 73-85 ; Радонић, Ј., 1950, стр. 5-12.

⁹ Радонић, Ј., 1950, *Римска курија и јужнословенске земље*, стр. 27.

них постулата, сви су изгледи, и дан-данас држи, али у нешто скривенијој форми. Последица тога био је невиђен терор над Србима, као један од притисака ради лакшег превођења у католичку веру. То је првасходно чињено у граничним деловима Млетачке републике до њеног пада 1797. године и у Хабзбуршкој монархији све до царевог патента од 4. марта 1849. године, којим је призната, барем формално правно, верска равноправност православним с другим вероисповестима у Хабзбуршкој монархији.¹⁰ Наравно и касније је настављен притисак на прихватање уније или прекрштавање не само у Далмацији него и у целој Војној крајини, односно у Карловачком и Вараждинском генералитету давањем и одузимањем привилегија, одузимањем манастира и другим некад директним а некад индиректним притисцима,¹¹ али све до 1941. године, да тако кажемо, не толико насилним методама. Али је католичка црква право лице показала, као што ћемо касније видети, баш у тим тешким временима.

Курија води двоструку игру на Балкану већ дуже време. Један од карактеристичних примера који то добро илуструје јесте дуги и често прекидани преговори са Србијом око потписивања Конкордата. Ватикан га коначно потписује (1914. год.), и поред противљења Аустрије, као последицу “жеље Курије да врши непосредну папску управу над католицима на Балкану, као и могућност мисионарског успеха на Истоку”.¹² Ватикан је зато, што је више могао, отезао потписивање Конкордата с Краљевином Србијом, да би од тадашње владе у Београду добио што повољније услове за своје вернике и за ширење своје верске доктрине.¹³ Интерес Београда је био да се уклони протекторат, њему, посебно после анексије, непријатељски настројене Аустрије над католицима у Србији. Једна од тачака тог протектората састојала се у томе да је у свим католичким црквама у Србији служба почињала помињањем аустријског цара (што се у извесном смислу сматрало крњењем суверенитета). Србија је хтела да се тога ослободи. То се у Ватикану знало. Због тога се Ватикан у преговорима и поред отпора Београда изборио за врло повољне услове. Рачуна се да је то најповољнији до тада потписан Конкордат по Ватикан.¹⁴

¹⁰ Н. Милаш, 1901, *Православна далмација*, Нови Сад. Нав. према: Славко Гавриловић, 1996, “Проблеми кроатиуације и унијаења Срба” у: *Република Српска крајина*, СДК “Саво Мркаљ” и СДК “Зора”, Београд – Книн, стр. 114.

¹¹ Кашић, Д., 1986, *Отпор марчанској унији*, “Православље”, Београд, стр. 50-92.

¹² Корнвел, Ц., 2000, стр. 61.

¹³ Конкордат је потписан 24. јуна 1914. године. Значи, на потписивање Конкордата чекало се од Берлинског конгреса (1878. год). Види: Живојиновић, Д., 1995, *Ватикан, Србија и стварање југословенске државе 1914-1920*, Службени лист СРЈ, Београд, стр. 31-32.

¹⁴ Живојиновић, Д., 1995, стр. 31-32.

Влада у Београду прихвата те услове, јер рачуна да је то мање зло, због дугогодишње и константне претње Аустро-Угарске по независност Србије.¹⁵ На крају су, као што смо видели, и поред нераскидивог пријатељства Ватикана с Аустријом, превладали интереси папске Курије. Супротстављање Србије католичкој цркви и Аустрији било је разумљиво. Први су хтели њено духовно, а други физичко поробљавање. С тим да после једног поробљавања најчешће долази и оно друго. Нарочито што су се Курија и Монархија у овом послу допуњавале. Аустрија је рачунала да че католичење једног дела Србије ојачати пету колону у њој и тако јој олакшати посао. Насупрот овоме, Курија је рачунала да ће се у поробљеној Србији смањити отпор њеном мисионарском раду, односно католичењу. Поред тога, позната је чињеница да промена вероисповести на Балкану најчешће значи и промену националне свести; зато су Срби прозелитизам католичке цркве најчешће схватили као напад на своје виталне националне интересе. Другачије речено, због свог мисионарског фанатизма, за Ватикан су добри Срби само прекрштени Срби.

За време јулске кризе 1914. године Ватикан пружа потпуну и безрезервну подршку Монархији да се у једном “ограниченом, локалном рату” обрачуна са Србијом. У ту сврху чињени су кораци да се Србија прикаже као земља која “непрекидно ремети легитимитет”, затим да јој се припише пуна одговорност за сарајевски атентат како би се европско јавно мњење припремило за тај, како се у Аустрији прижељкивало и њеној штампи писало, “локални рат”.¹⁶ На то упућују многе чињенице. Баварски отправник послова јавио је својој влади 24. 7. 1914. да “папа одобрава строгу акцију против Србије”.¹⁷ Врло слично ће се поступити и 1941-45. и све то у основним цртама поновити, с нешто више дипломатске умешности, 1991-94. године.

Нетрпељивост католичке цркве према Србима, па отуда и подстицање својих верника против њих, није само проузроковано уједињењем, односно стварањем Југославије, већ је имало дугу историју. Још пре почетка стварања Југославије значајан допринос тој нетрпељивости дао је католички клер у Хрватској, Славонији, Далмацији и Босни и Херцеговини. У томе су имали пуну подршку Хабзбурга. Надвојвода Фердинанд је 1611. године упутио епископу Вретањи писмо у којем се каже да “настоји искоренити верске заблуде Влада и Рашана... с помоћу верских казни”.¹⁸ На ту традицију католичке цркве, односно на верност Аустрији и на тзв. хрватско државно право, наслонио се загребачки надбискуп др Анте Бауер. Он ће на војничкој свечаности у Черномерцу код Загреба, 31. јула 1914. године, три дана након најаве рата

---

¹⁵ Екмецић, М., 1997, *Радови из историје Босне и Херцеговине XIX века*, БИГЗ, Београд, стр. 373 – 397.

¹⁶ Живојиновић, Д., 1995, стр. 45-46.

¹⁷ Luigi Albertini, *L' Italia nel guerra mondiale*, Vol. I, Venti anni di vita politica, II, Bologna, 1951, стр. 256-257. Нав. према: Екмецић, М., 1973, *Ратни циљеви Србије 1914*, СКЗ, Београд, стр. 124.

¹⁸ Радонић, Ј., 1950, стр. 50.

Србији од стране Аустро-Угарске, одржати говор и позивати у свети рат против Србије: “Хрвати, јунаци, наш краљ вас зове у бој. Ви срчано и одушевљено полазите, јер се Хрват нигде није оглушио гласу свог краља ...пођите јуначно и благослов божји свуда био са Вама”.¹⁹ Месец дана каснијеће с проповеднице цркве Марије Божје у Реметама, крај Загреба, између осталог, ће рећи: “По молитви нашој... Господине, понизи охолост непријатеља наших и тврдокорност њихову јакошћу деснице своје сатри. Амен.”²⁰ Слично ће поступити и Љубљански бискуп др Антон Бонавентура Јеглич. Он позива Словенце на крсташки рат против Србије речима: “Мужеви! Зове вас цар да осветите оружјем у руци крајње неправедно већ вишегодишње настојање комадања и уништења наше дивне Аустрије,..., Мужеви! Како узвишен, како свет, како богу угодан је бој у који сте позвани!”²¹ Та нетрпељивост католичке цркве према православљу била је толико велика да су у току Другог светског рата многи “свештеници, по правилу фрањевци, руководили масакрима”²² спроведеним над Србима у Хрватској за време фашистичко-ушашке владавине.

Имајући изнете чињенице у виду ни мало није случајно што је Ватикан последњи признао Југославију приликом њеног првог (1918.) стварања.²³ Почетком децембра 1918. год. после пораза Аустро-Угарске, Немачке и Бугарске на Солунском фронту Курија хитно шаље у Југославију Пјетра Бестијена, као личног папиног изасланика, са задатком да се “спречи уједињене Хрвата и Срба”.²⁴ Курија готово идентично поступа и кад је реч о њеном обнављању 1945. године. С тим да је у то време утицај Курије био далеко мањи (али и тада знатан) и то, пре свега, због моћи сила победница, с једне, и због њеног активног подржавања Хитлера, с друге стране.

* * *

Такође је познато не само да се Ватикан супротставио стварању прве Југославије него је свесрдно радио на њеном разбијању између два светска рата. Зато су преговори око конкордата између Југославије и Курије трајали све до 1935. године када је парафиран. Њиме је предвиђено давање концесија католичкој цркви, посебно у школству и финансијама. Српска православна црква се супротставила његовом ратификовању. Суочена с унутрашњом

¹⁹ Народне новине, 1.7. 1914. Нав. према: Novak, V., 1948-1989, *Magnum crimen*, Zagreb – Beograd, стр. 23.

²⁰ *Katolički list*, 1914, br. 37, 431. Нав. према: Novak, V., 1948-1989, стр. 24-25.

²¹ Novak, V., 1984 -1989, стр.26.

²² Falconi, C., *The Silence of Puis XII*, Eng. Tions. London, 1970, стр. 298. Нав. према: Корнвел, Д., 2000, стр. 243.

²³ Ватикан је 6. новембра 1919. године, годину дана након њеног стварања, признао Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца. Новак, В., 1947- 98. стр. 107-108.

²⁴ Живојиновић, Д., 1995, стр. 250.

кризом и спољним претњама Стојадиновићева влада га и поред незадовољства и противљења српске православне цркве даје на ратификовање.²⁵ Поводом кризе настале између Курије и Југославије око одбацивања ратификовања конкордата од стране Београда 1937. године, папа Пије XI (1922-1939) прети када изјављује: “Доћи ће дан,...., када неће бити мален број душа, које ће зажалити што нису широкогрудно, великодушно и активно примиле тако велико добро као што је оно, које је заступник Исуса Христа нудио њиховој земљи”.²⁶ Изречена претња није ствар тренутног расположења већ одсликава дугорочну орјентацију Курије прво према Србији а затим нарочито према Југославији. То потврђује чињеница да је Ватикан касније, под другим папом, Пијом XII (1939-1958) активно помагао у њеном комадању 1941. године од стране нацистичке Немачке, фашистичке Италије и њихових трабаната.

Папа Пије XI основао је *Католичку акцију*, која ће се поред верско-црквених послова, бавити и политиком. Њена војна формација *Крижари*, и пре проглашења НДХ, главна је испостава не само Курије, него и Павелића у Хрватској, Далмацији, Славонији и Босни и Херцеговини и све време (између два светска рата) ровари против Југославије. Она ће прво потпомоћи и припремити долазак Павелића на власт, а одмах затим бити потпора новој власти до њене консолидације. Истовремено ће бити један од организатора злочина над Србима у Хрватској и Босни и Херцеговини.²⁷ О повезаности католичког клера и усташа, па самим тим и Курије, има на стотине докумената и поред њеног настојања да их сакрије од очију стручне јавности. Али о тој сарадњи најбоље говори податак да су се одмах, по проглашењу НДХ, сви хрватски бискупи (сем мостарског) заклели на верност Павелићу.²⁸ Поклоњења верских великодостојника цивилној власти у супротности је с дугогодишњом традицијом западног хришћанства. Католичка црква, заправо Света столица пред изазовом будућег прекрштавања православних Срба и проширивања утицаја на југоисток Европе жмури и дозвољава својим великодостојницима да оду поглавнику Павелићу на поклоњење

Не треба заборавити помоћ Ватикана у стварању тзв. Независне Државе Хрватске, иако је све време рата одржавао дипломатске односе с југословенском краљевском владом у Лондону. То потврђују многе чињенице. Навешћемо само неке. Четири дана након језивог усташког масакра српског становништва у Глини²⁹ “Павелић...је имао аудијенцију ‘оданости’ код Пија XII у

---

²⁵ Приликом протеста свештенства и грађана (“крвава литија”) у јулу 1937. полиција је, између осталих, повредила патријарха Варнаву и шабачког владика Симеуна.

²⁶ *Osservatore Romano*, 17. 12. 1937. ; *Documentation Catholique*, no. 863, 5. 1. 1938, Paris, стр. 16–17. Нав. према: Симић, С., 1958, *Ватикан против Југославије*, Титоград, стр. 22.

²⁷ Novak, V., 1973, стр. 131.

²⁸ Баства, М., 1971, *Агонија и слом Независне Државе Хрватске*, Београд, стр. 24-25.

²⁹ Хрватски фашисти су 14. маја 1941. године довели на стотине Срба у цркву како би присуствовали обавезној служби захвалности за стварање НДХ и побили их секирама. Види: Корнвел, Џ, 2000, стр. 241. Нешто слично је урадио вођа католичке странке Франсоа де Гиз

Ватикану и Независна Држава Хрватска је *de facto* призната од Свете столице³⁰. Поред поглавника Павелића у аудијенцији су били и најзначајнији усташки прваци Миле Будак, Андрија Артуковић, Мирко Пук, Иво Петрић, Јозо Думанцић и Младен Лорковић.³¹ О каквој је делегацији реч говоре следећи подаци: Миле Будак је 15. маја 1941. на скупу у Госпићу рекао: “Један дио Срба ћемо побити, други раселити, а остале ћемо превести у католичку вјеру и претворити у Хрвате.”³² Убрзо након тога, 8. јуна 1941, изјавиће у Вуковару да Срби треба да знају “да је наша лозинка или се поклони или уклони”. Још ће бити експлицитнији 29. јуна 1941. у *Католичком листу*: “Што се тиче Срба који овде живе, то нису Срби него дотепенци с Истока које су као торбоноше и остале слугане довели Турци. Они су сједињени само с православном црквом, а ми нијесмо успјели да их асимилирамо. Међутим нека знају да је наша лозинка: Или се поклони или се уклони.”³³ Лорковић је у Доњем Михољцу 27. јула 1941. дао у задатак хрватском народу да “очисти своју земљу од оних елемената који су за тај народ несрећа”.³⁴ Нешто касније (13. јун 1941), Курија именује монсињора Ђузепеа Рамира Марконеа за апостолског легата и упућује га у Загреб (који ће у њему остати све до краја рата) као свог незваничног изасланика у Независној Држави Хрватској.

Марконе успоставља блиске односе с усташком хијерархијом а посебно с поглавником Антом Павелићем и његовом породицом, и све време рата радо је виђен у усташким круговима и ужива посебан статус.³⁵ Није ово једини пријатељски однос између Павелића и званичника Свете столице. Павелић је, према извештају америшке обавештајне слушбе, имао срдачне односе и с добро котираним у католичкој хијерархији монсињором Ђованијем Батистом Монтинијем, будућим папом Павлом VI (1963 – 78).³⁶ Репроцитет се обезбеђује доласком (јесен 1941) Николе Русиновића у Рим као представника

(Francois de Guise) давне 1562. године у Француској када је у цркви у Вилију извршио покољ калвиниста. Шулиц, Х., 2002, *Држава и нација у европској историји*, “Филип Вишњић”, Београд, стр. 43.

³⁰ Корнвел, Ц., 2000, стр. 241.

³¹ *Katolički list*, 23. 5. 1941. Нав. према : Симић, С., 1958, *Ватикан против Југославије*, стр.56.

³² Novak, V., 1948-1989, *Magnum Crimen*, стр. 605.

³³ *Katolički list*, 29. јун. 1941. Нав. према: Крестић, В., 1998, *Геноцидом до велике Хрватске*, Матица српака, Нови Сад, стр.83.

³⁴ Аврамов, С., 1996, “Геноцид над Србима у РСК у другом светском рату”, у: *Република Српска крајина*, СДК “Саво Мркаљ” и СДК “Зора”, Београд – Книн, стр. 327.

³⁵ “На свим службеним свечаностима (Markoney) је неизоставно давана предност као доајену дипломатског кора ...Сваки његов рођендан и имендан службено су прослављани, објављивали су их штампа и радио, а 25. марта 1943. посебно је прослављена XXV годишњица неговог посвећења за опата.” С. Falconi, *Il silenzio di Pio XII*, Milano, 1965. стр. 421. Нав. према: Ривели, М. А., 1999, *Надбискуп геноцида*, Јасен, Никшић, стр. 171.

³⁶ *Associated France Press*, 8. 5. 1986. Нав. према: Ривели, М. А., 1999, стр. 195–196.

Независне Државе Хрватске, којег ће 31. јуна 1942. заменити усташки главешина Младен Лорковић. Све време рата прво Русиновић, а затим Лорковић уживају статус (истина неформалан) изасланика тзв. НДХ при Светој столици. Занимљиво је, такође, напоменути да је Папа Пије XII 6. фебруара 1942. године приватно примио 206 усташа у униформама и благосиљао их, чиме је пружио симболичку подршку њиховим “делима”, односно покатоличењима и клањима православних “шизматика”. То није било довољно па је већ 22. октобра 1942. године примио усташког изасланика Лорковића преобученог у лажног папиног коморника, што значи у строгој тајности.³⁷

Изложене чињенице упућују на закључак да Ватикан све време рата, и поред геноцида који спроводи усташка власт над Србима, Јеврејима и Циганима, свесрдно подржава Независну Државу Хрватску. Да Ватикан истовремено у потпуности подржава прекрштавање православних “шизматика”, види се по томе што у свему активно учествује и католичко свештенство. Власт организује масовна прекрштавања тако што су прештампована документа дељена по парохијама по утврђеном распореду.³⁸ То у потпуности потврђује извештај усташког изасланика при Светој Столици Русиновића од 8. Фебруара 1942. год. у коме се, између осталог, каже: “Света Столица се весели (*присилним 'прекрштавањем'*).”³⁹ Да није реч о усамљеном случају говоре и многе друге чињенице. Једна од њих је да је ватиканска Конгрегација за источну цркву, на челу с кардиналом Еженом Тисераном (Еугене Тиссерант), 17. јула 1941. год. дала следеће упутство бискупској конференцији: “Узвишени бискупи треба да подстичу своје римокатоличке свештенике у Хрватској да омогуће неунијатима (отпадницима) природан повратак (...) католичком богослужењу, када су у питању бивши чланови католичке заједнице источне цркве, који су због претњи и притисака православаца скренули са католичке вере...”⁴⁰ Ова препорука је у потпуности подржана од стране хрватске јавности и усташке власти. Она је оправдавала поступке хрватске власти и дала зелено светло да се они наставе.

Наведени податци нису једини који говоре о умешаности Свете столице у прекрштавању Срба.⁴¹ Наиме, кардинал Мањоне је 21. фебруара 1942. године упутио писмо Марконеу у којем се залаже да се у “данашњим деликатним

---

³⁷ Ривели, М. А., 1999, стр. 168-177.

³⁸ Ривели, М. А., 2003, *Бог је с нама*, Јасен, Београд, стр. 249.

³⁹ Ривели, М. А., 1999, стр. 171.

⁴⁰ Разумовски, Д., 1995, “Бог то жели”, у: *Србија мора умрети*, прир. Ж. Ивановић, “Филип Вишњић”, Београд, стр. 75. Такође: Симић, С., 1958, *Прекрштавање Срба ...*, стр. 109.

⁴¹ Прекрштавање није изум хрватских усташа. На њега нису биле имуне ни римске папе. Тако је 1858. године папска полиција киднаповала (под изговором да га је раније крстила служавка) јеврејског дечака Едгарда Мортара, кога је усвојио папа Пије IX. Едгард је затворен у манастиру, гдје је на крају постао свештеник. На молбу дечакових родитеља да им врати дете, Пије IX је одговорио да пристаје ако се они преобрате у католицизам. Види: Корневал, Ц., 2000, стр. 19-22.

околностима” убрза прекрштавање, односно “повратак цркви отпадника”, при чему наглашава да “назив ‘православни’ (...) треба заменити (...) са ‘отпадници’, или ‘шизматници’”.⁴² Да је прекрштавање Срба обављано уз пуну сагласност (и благослов) Свете столице говори и податак да је “уочи свог поласка у Ватикан, у сусрет с папом Пијом XII, Анте Павелић (...) 5. маја 1941. објавио Законску одредбу о пријелазу с једне вјере на другу”. Непосредно након Павелићевог повретка из Рима “католичка црква у НДХ, на челу с надбискупом Алојзом Степинцем, поздравила (је) и усвојила ове законске одредбе и унијела их у своје интерно право”. Све одлуке Павелића о прекрштавању у потпуности ће потврдити и новосазвана бискупска конференција заказана уз сагласност и под надзором Марконеа папског изасланика у НДХ.⁴³ Нешто касније Марконе ће, вероватно уз сагласност Свете столице, јавно похвалити црквено законодавство усташке државе, које је санкционисало прекрштавање Срба. Он ће без имало увијања рећи: “Црквено је законодавство хрватске државе веома добро”.⁴⁴ Резултат тога подржавања је да је у НДХ, према проценама, покатоличено око 240.000 Срба.⁴⁵

Да су покољ и прекрштавање Срба у тзв. НДХ били инспирисани од стране Католичке цркве добро осликава изјава министра правосуђа и богоштовља Андрије Артуковића на суђењу у Загребу 1986. године: “Морални принципи и закони којих сам се придржавао били су идентични принципима Католичке цркве. Између њих и мојих начела нема никакве разлике.”⁴⁶ Владимир Дедијер у писму Јовану Павлу ИИ, поводом тражења дозволе за улазак у архиве Курије, каже да на основу прикупљене документације јасно следи да је Артуковић “за све што је радио прво тражио мишљење великодостојника Католичке цркве у Хрватској”.⁴⁷

Католичка црква, нарочито после Првог светског рата, заступа и пропагира антисрпско становиште, зависно од околности, једном дискретно а други пут без имало увијања. Оно кулминира током Другог светског рата. То, између осталог, најбоље илуструју многа чињења, а међу њима и изјава загребачког надбискупа Алојза Степинца, који 28. априла 1941. поздрављајући усталице Павелића у посланици верницима препоручио им “да слиједе вођу наше независне државе”.⁴⁸ У време априлског рата да би потпомогао Паве-

⁴² Симић, С. 1958, *Прекрштавање Срба...*, стр. 136.

⁴³ Владимир Дедијер, “Злочин је заборавити злочин”, *Политика*, 7. 7. 1981. год.

⁴⁴ *Хрватски народ*, бр. 983, 12. 3. 1944. Нав. према: Симић, С., 1958, *Прекрштавање Срба...*, стр. 144

⁴⁵ Ђурић, В., 1991, *Прекрштавање Срба у Независној Држави Хрватској*, Београд, стр. 127.

⁴⁶ Булајић, М., 1986, *Усташки злочин геноцида и суђење Андрији Артуковићу 1986. године*, т. II, Београд, стр. 65.

⁴⁷ Дедијер, В., 1987, *Ватикан и Јасеновац*, Рад, Београд, стр. 41-43.

⁴⁸ Ривели, М. А., 2003, стр. 243.

лића, у циљу што бржег *Коначног решења*, односно ликвидације православних Срба из Хрватске, Степинац шаље следећу поруку својим верницима: “На православу као бизантијску културу треба наваљивати и треба истицати да су то специјалне одлуке”.⁴⁹ То је у потпуности сагласно с његовим мишљењем изнетим у *Дневнику* да су “Срби и Хрвати два свијета, сјеверни и јужни пол, који се никада неће ујединити док је један од њих у животу.”⁵⁰ Претходном изјавом, која је једна међу многима ове врсте, не само да је дао одрешене руке усташама да према Србима могу поступати без икаквог ограничења, већ их је и подстакао (хушкао) на злочине. Да је надбискуп Степинац био опседнут идејом о покатоличењу Срба и Србије потврђује његова изјава још из 1934. године: “Да је веће слободе (и да има) довољно радника, Србија би за 20 година била католичка”.⁵¹ (То у преводу значи, као што смо касније у усташкој режији у Независној Држави Хрватској видели, терор, прекрштавање, клање и бацање у јаме.) Да је то била давна жеља Курије и Каптола говоре чињенице о сталном настојању да се покатоличи Србија и Црна Гора још од почетка 16. века, као што је то чињено са Србима у Далмацији, Крањској и Жумберку од почетака њиховог насељавања тих крајева.⁵²

Због свега тога загребачки надбискуп, и поред настојања Свете столице, не може се амнестирати од усташких злочина у Хрватској. Слично ће покушати да амнестира себе и усташе, пред сам крах тзв. НДХ, хрватски епископат у Посланици од 24. марта 1945. године. Зато ће он за “неспоразуме” између српског и хрватског народа, и при томе не помињући усташе и њихове злочине, оптужити Београд због убиства Радића и зато што је на “срамотан начин погажен најсвечанији међународни уговор – Конкордат”.⁵³ Педесет година касније католички свештеник Јосип Коларић ће покушати да оправда геноцид над Србима, па ће зато тврдити “да се у НДХ није водио никакав вјерски рат”, већ да су Срби прогоњени “због политичких разлога јер су мрзили хрватску државу и све што је хрватско.” Зато се усуђује да каже “да је у том контексту 1991. година само реприза 1941. године”.⁵⁴ Сви су изгледи да је била реприза и по намерама хрватске власти о протеривању и прекрштавању Срба. То се види по договору на Брионима 31. јула 1995. године, када је Туђман наредио да се “Србима нанесу такви ударци да практично нестану”.⁵⁵ Оправдање хрватских злочина ће, такође, јавно покушати да учини 1995.

---

⁴⁹ *Katolički list*, бр. 25 од 26. 4. 1941. Нав. према: Терзић, В., 1984, *Слом краљевине Југославије 1941*, том I, Партизанска књига – Народна књига – Побједа, Београд – Титоград, стр. 210.

⁵⁰ *Dnevnik nadbiskupa Stjepinca*, књ. 4, 1946, Загреб, стр. 127.

⁵¹ *Dnevnik nadbiskupa Stjepinca*, књ. 4, стр. 176.

⁵² Радонић, Ј., 1950, стр. 29-30, 37-41, 79-125.

⁵³ *Poslanice hrvatskog katoličkog episkopata*, Загреб, 1945, стр. 6.

⁵⁴ *Slobodna Dalmacija*, 1. 3. 1993.

⁵⁵ Тапушковић, Б., “Хаг игнорисао ‘Олују’” (интервју), *Новости*, 18. 10. 2004.

године, у независној Хрватској, и Динко Шакић, управник усташког конц-логора Јасеновац, по коме је он “легална, по закону установљена установа у коју су упућивани сви они којима је било доказано да су радили на рушењу и уништењу хрватске државе”. Он, такође, каже: “НДХ је била темељ на којему је изграђена данашња Хрватска.”⁵⁶

Имајући претходно изложено у виду, јаснија је одлука Курије, односно Пачелија (Пије XII) да шаље католичке свештенике као добровољце да прате немачке нацистичке војне јединице и потпомаже Хитлерова освајања Совјетског Савеза, надајући се да ће тиме олакшати прозелитски рад на Истоку, односно ради преображења масе православних “шизматика”.⁵⁷ Укратко изложена политика Ватикана према православљу није од јуче, она има дугу историју. Познато је да су крсташи, под геслом ослобађања Христовог гроба од јеретика, под папом Иноћентијем III запалили и заузели Цариград 1204. године. Циљ овог похода био је, поред пљачке, рушење Византије, не као државе већ као центра православља. Васељенска патријаршија је присиљена да се сели у Никеју. Уништавају се и пале културна и црквена добра и силују калуђерице. То је предходило слабењу, а самим тим и каснијем паду Византије и рушењу Цариграда (од стране Турака), тадашњег центра православља.

* * *

Ватикан не само што је учествовао у разбијању прве Југославије, него је активно суделовао у заташкавању усташких злочина, почињених над православним живљем у Хрватској и Босни и Херцеговини. Заправо, одмах после Другог светског рата, успева да заштити многе од својих миљеника, односно хрватских ратних злочинаца. Највећи број њих ће успети да преко Рима склони и пребаци, пре свега, у Јужну Америку и Франкову Шпанију. У њиховим новим домовима пружит ће им, преко католичких организација, прво помоћ а затим и заштиту а многим и нов идентитет. Тако ће им помоћи да избегну заслужени суд правде.

Католичка црква, преко својих институција, путем тзв. “пацовских канала”, пребацује Анту Павелића, бившег поглавника, прво у Аустрију а касније преко Рима у Аргентину. У његовој пратњи налази се, поред неколико хиљада усташа, и Влатко Мачек (који све време рата и постојања НДХ сарађује с усташама) и 500 католичких свештеника и сестара,⁵⁸ највероватније оних који су учествовали у масакрима, од херцеговачких јама до Јасеновца, над Србима. Католичка црква спашава и Андрију Артуковића, бившег усташког министра унутрашњих послова, затим Љубу Милоша и Вјекослава Лубурића,

⁵⁶ Динко Шакић, “Обављао сам своју дужност” (интервју), *Магазин*, бр. 2, 1995. Нав. према: Бошковић, Ј., 1999, *НДХ други пут*, Наш дом, Београд, стр. 335-344.

⁵⁷ Корнвел, Ц., 2000, стр. 252-253.

⁵⁸ Paris, E., 1960, *Genocide in Croatia satellite 1941-1945*, Paris, стр. 227. Нав. према: Равели, М. А., 1999, стр. 193.

заповеднике логора смрти Јасеновац, Вјекослава Вранића, одговорног за депортацију у нацистичке логоре, као и многе усташке министре и главешине. Тако је католичка црква успела да склони на хиљаде усташа учесника у масовним или појединачним покољима. У тим покољима страдало је, према неким проценама, само у Јасеновцу око 700.000 људи,⁵⁹ од чега огромна већина Срба. Масован бег усташа из Хрватске потпомогли су, поред Брозових комуниста (вероватно из захвалности за предратну сарадњу), и америчке обавештајне агенције ради регрутовања у своје редове. Међу овим бегунцима нашао се и Иво Ројница, усташки префект Дубровника, одговоран за истребљење хиљада Срба и Јевреја.⁶⁰ Фрањо Туђман ће 1992. год. Ројницу именовати за хрватског амбасадора у Аргентини. У то време је Ројница изјавио “како би све што је учинио од 1941. до 1945. опет поновио”.⁶¹ Тиме је Туђман, на симболичком и фактичком плану, хтео да покаже својим присталицама, код куће и у дијаспори, неоспорни континуитет између своје и усташке владавине. Пристанак аргентинске владе стиже по хитном поступку, али под притиском аргентинске штампе именоване је повучено у последњем моменту.⁶²

Склањање хрватских злочинаца било је мотивисано жељом да се заташка улога католичког клера, односно улога Свете столице, у једном од најјезивијих злочина почињених током Другог светског рата. О карактеру тог злочина, између осталог, најсликовитије говори филм Лордана Зафрановића *Јасеновац*. Света столица не само да настоји да заташка овај злочин већ, ће једног од његових актера, хрватског надбискупа Алојза Степинца,⁶³ којег ће почетком 1942. године прогласити за војног свештеника (*сине титуло*) усташке војске, под којим је радило 150 свештеника капелана (вероватно као награду за масовна клања и прекрштавања Срба), настојати да амнестира. То се чини полако али сигурно. Папа Пије XII ће га 12. 1. 1953. прогласити за кардинала “у знак признања за његову херојску борбу против комунизма”.⁶⁴ Сарадња са усташама проглашава се за “херојску борбу против комунизма”. Непуно пола века касније папа Војтила ће 3. 10. 1998. године у Бистрици, у присуству неколико десетина хиљада верника, Алојза Степинца проглашава за блаженога. Ватикан ово чини упркос захтеву Центра Симон Визентал да се проглашење за блаженога одложи “до завршетка једне темељите студије о понашању

---

⁵⁹ Баста, М., 1976, *Рат је завршен седам дана касније*, Глобус, Загреб, стр. 132-133. Затим: Бутић-Јелић, Ф., 1977, *Усташе и НДХ*, Либер, Загреб, стр. 187; Ривели, М. А., 2003, стр. 251.

⁶⁰ Ривели, М. А., 1999, *Надбискуп геноцида*, стр. 214-216.

⁶¹ Гускова, Ј., 2003, *Историја југословенске кризе 1990-2000*, т. II, ИГА “М”, Београд, стр. 205

⁶² Ривели, М. А., 1999, стр. 216.

⁶³ О повезаност усташа и Алојза Степинца. Види: Novak, 1947-89; Симић, 1958; Krizman, 1978; Терзић, 1984; Дедијер, 1987; Дедијер, 1989; Булатовић, 1990; Ривели, 1999; Корнвел, 2000; Булајић, *Мисија ватикана у НДХ*; итд.

⁶⁴ Разумовски, Д., 1995, стр. 77.

Степинца за време рата”.⁶⁵ И ако се о тој његовој улози не само у стручној него и у широј јавности већ доста знало. Тиме се “свети отац” наругао стотинама хиљада невиних жртава, јер се овај геноцид десио за време пуне сарадње надбискупа Степинца с павелићевим режимом. Истовремено то говори о континуитету политике Свете столице према Србима. Ватикан, да би заташкао своју улогу у хрватском геноциду над Србима, не преза ни од искључивања компромитујућих докумената при објављивању ратне грађе и после педесет година,⁶⁶ односно, он “још увек неће да призна шта је знао о хрватским злочинима у раној фази *Коначног решења*, и када је то сазнао”.⁶⁷ По угледу на Курију затворени су и архиви Каптола, јер на те документе, по кардиналу Кухарићу, “Црква у новим увјетима ... има ауторско право.”⁶⁸ Утврђивање истине о геноциду у НДХ, према љубљанском надбискупу Алојзу Шуштару, “је тешка ствар, тражи времена и стрпљења. Можда ће се знати, усуђујем се да кажем, тек кроз двјеста година.”⁶⁹

* * *

За време југословенске кризе 1989 – 1991. Света столица се према другој Југославији односи као и према оној првој. Према писању италијанског листа *Ил пиколо (Il Piccolo)*, коме нема разлога да не верујемо, када је реч о Словенији, на самом почетку кризе “за отцепљење се изјаснио и папа Војтила”.⁷⁰ У томе се и ако невољно слажу и Србима не баш наклоњени аутори.⁷¹ То ће касније признати и Стјепан Месић да су на спољњем плану разбијања Југославије, односно отцепљења Хрватске и Словеније главну улогу одиграли Ханс Дитрих Геншер и Јован Павле Други. “Геншер, са којим сам се срео у три наврата, помагао је да добијем аудијенцију код папе. И један и други сагласили су се како је најбоље да Југославија престане постојати”.⁷² Касније ће, после завршеног посла, признати и Стјепан Месић да је Геншер успео да придобије прво папу Војтилу да Југославију треба да престане да постоји, а затим Европску заједницу и Велику Британију и да их убеди да је ЈНА извр-

⁶⁵ Познато је да “проглашење блаженим претходи проглашењу за свеца, а у католичкој теологији ‘светост’ подразумева морално савршенство: својствено Богу у апсолутном смислу, које се додељује личностима које су свој живот подредили божанском савршенству.”, Ривели, М. А., 1999, стр. 9.

⁶⁶ G. Riegner, *Ne jamais désempérer*, Paris, 1998, 164-65. Нав. према: Корнвел, 2000, 247.

⁶⁷ Корнвел, Ц., 2000, стр. 247.

⁶⁸ Булајић, М., 1994, “Систем неистина о злочинима геноцида 1991-1993.”, у: *Систем неистина о злочинима геноцида 1991-1993. године*, САНУ, Београд, стр.25.

⁶⁹ Свет (Београд), 5. 3. 1990. ст. 31. Нав. према: Булајић, М., 1994, стр. 27.

⁷⁰ Paolo Rumiz, “Отцепљење уз помоћ католичке цркве”, *Il Piccolo*, 23. 10. 1990.

⁷¹ Силбер, Л. и Литл, А., 1996, *Смрт Југославије*, Радио Б92, стр. 186.

⁷² Кто играл главные роли?, *Сербия*, Београд, 1995, бр. 26, стр. 31. Нав. према: Гускова Ј., 2003, *Историја југословенске кризе 1990-2000*, стр. 58, 132.

шила “агресију” и да је због тога неопходно признање Словеније и Хрватске.⁷³ Према сведочењу Ролана Дима (Роланд Думас), француског министра иностраних послова, Геншер је на њега у више наврата вршио притисак да се без одлагања признају Словенија и Хрватска. Средином јуна 1991. године “Геншер ми открива да га је претходне вечери назвао монсињор Содано, министар иностраних послова Ватикана. Телефонирао је у име светог Оца: признајте брзо Хрватску. Ми ћемо задужити Пољску и Аустрију да вас следе, а Света столица ће интервенисати на четвртом месту. Ми то не можемо учинити први. Треба, дакле, прва да призна Немачка.”⁷⁴ Слични односи између Ватикана и Немачке, као и њихова заједничка и у великој мери координисана политика према тзв. Независној Држави Хрватској, били су, као што ће мо касније видети, и 1941. године.

Становиште Војтале имало је врло велику не само симболичку већ и политичко-практичну моћ, имајући у виду његов ауторитет као поглавара католичког света. То истовремено говори да се ништа не пропушта случају. Зато љубљански надбискуп Алојз Шуштар потпомаже сецесију и наглашава да се не сме пропустити “јединствена прилика у историји земље”. У пропагирању отцепљења укључује се и бискупско веће, што није могло проћи без сагласности Свете столице, и шаље допис свим жупама у којем се верницима препоручује да гласају за сецесију.⁷⁵ Готово де је идентично учињено и пред вишестраначке изборе у Босни и Херцеговини новембра 1990. године. Са скупа католичких веледостојника, односно бискупа Врхбосанске надбискупије, упућена је порука верницима, која је недељу дана пред изборе прочитана у свим католичким црквама. У њој се позивају “чланови хрватског народа најстаријег на овим просторима” да са својом “вјерничком зрелошћу” гласају за “странку у коју га савјест и увјерење као католика и Хрвата води”.⁷⁶ То значи у њему се на индиректан начин, ако знамо тадашњу узаврелу ситуацију у Босни и Херцеговини, програм ХДЗ-а и изјаве његових челника у Хрватској, пледира да католички верници гласају за ХДЗ, странку која се од свог почетка ослања на усташку традицију и инсистира на независности Хрватске, а њен боснскохерцеговачки огранак за независност Босне и Херцеговине. Хрватска се залажу за сецесију Босне и Херцеговине како на том послу, заједно са Словенцима, неби били усамљени и како би касније у њој лакше остварила своје циљеве.

Препорука католичких великодостојника свакако је утицала не само да Хрвати гласају за ХДЗ, већ, видећи куда се ствари крећу, и муслимани за

---

⁷³ Mesić, S., 1994, *Kako je srušena Jugoslavija: politički memoari*, Nislaprese, Zagreb, стр. 74-76.

⁷⁴ Roland Dumas, *Le fil et la polote*, р. 353 и даље. Нав. према: Starešina, V., 2004, *Vježbe u laboratoriju Balkan*, Ljevak, Zagreb, стр. 52.

⁷⁵ Paolo Rumiz, *Il Piccolo*, 23. 10. 1990.

⁷⁶ *Radio – Vatikan*, 7. 11. 1990. Нав. према: *Tanjug press*, 9. 11. 1990. стр. 12.

СДА и Срби за СДС. Сви ти позиви на гласање били су само припрема за нешто каснију (у лето 1991. године) изјаву папске Курије да су унутрашње југословенске границе историјске. То значи да се Ватикан од почетка прво залаже а затим систематски ради на њеној разградњи.⁷⁷

Сходно својој традицији (антијугословенске орјентације), Ватикан од самог почетка југословенске кризе, дипломатски пружа пуну логистичку подршку прво Словенији и Хрватској а затим и Хрватима и муслиманима Босни и Херцеговини у њиховим тежњама за отцепљење. Поред дипломатске, што је до тада било неуобичајено за њу, Света столица је Хрватској пружила и финансијску помоћ. Наиме, одобрава јој јефтин кредит с каматом мањом од 1% којим Хрватска плаћа 36.000 пушака “калашњиков” и друге војне опреме из стокова мађарске армије.⁷⁸ Није ни то довољно већ “Ватиканска банка уплаћује посредством *Institute for the Dissemination of Religion* 1.983.300 долара за куповину оружја у Бејруту које ће поклонити Хрватској.”⁷⁹ То значи, Света столица крши резолуцију Савета безбедности УН о забрани продаје оружја, чиме се, најблаже речено, умешала у унутрашње ствари суверене Југославије и, види парадокса, на индиректан начин постаје, слично ситуацији 1941-1945. године, ратујућа страна у југословенском конфликту. Разбијање Југославије обављено је готово на сличан начин као и пре педесет година када је подржала Павелића прво као емигранта у Италији а затим да се устолочи на власти у тзв. НДХ још док је Југославија имала правни субјективитет.

Томас Патрик Мелади, амбасадор Сједињених Држава при Светој столици, у својим мемоарима наводи да је Ватикан “средином 1991. год. преузео акцију без преседана и ставио се на чело процеса за признавање (...). То је било по први пут у модерној историји да Света столица развије кампању за признавање нових држава (...). Ватикан је извршио притисак на многе земље да признају независност Хрватске и Словеније.” Истовремено папа да би задовољио форму шаље свог специјалног изасланика, надбискупа Таурана, да га извести о ситуацији у Југославији. Након његовог извештаја, према речима Меладија, Света столица заузима став да је “Србија неоспорни агресор.” На основу тога ће градити стратегију о потреби признавања Словеније и Хрватске. То своје становиште, у координацији с Немачком и Аустријом, у чему их дискретно подржава и Мађарска, покушава, и у великој мери и успева, дипломатским притисцима наметнути и другима. Оптужба Ватикана да је “Србија агресор” био је касније основ за потезе “међународне заједнице” против СР Југославије, односно Срба. Нешто касније, 26. новембра 1991. године, кардинал Содено позива амбасадоре Сједињених Држава, Велике Британије, Француске, Белгије, Италије, Немачке и Аустрије и упознаје их с

⁷⁷ Fournemont, J. F., 1996, *Le Vatican et l'ex Yugoslav*, Harmattan, Paris, p. 83.

⁷⁸ Хофбауер, Х., 2001, *Балкански рат: Разарање Југославије 1991 – 99*, “Филип Вишњић”, Београд, стр. 47.

⁷⁹ Мерлино, Ж., 1994, *Истине о југославији нису све за причу*, Контекст, Београд, стр. 63.

Меморандумом Свете столице, у којем се тражи да њихове земље “признају Словенију и Хрватску у року од месец дана”. С тим да су с његовим садржајем, према Меладју, већ раније били упознати амбасадори Италије, Немачке и Аустрије.⁸⁰

Признање Словеније и Хрватске Света столица потпомаже и обезбеђује уз помоћ своје дипломатске службе распоређене у 125 држава света. Стајање Курије на њихову страну посредно потврђује и сам папа када, за време посете Мађарској, у Печују 17. августа 1991. године прима петорицу хрватских бискупа и том приликом изјављује: “Уверавам вас да су ми блиске ваше тежње; доћи ћу да вас посетим у Хрватској.”⁸¹ Према томе, у признању ових двеју сецесионистичких република Света столица залаже свој ауторитет посебно у католичком свету.

Света столица обзнањује да ће признати Словенију и Хрватску дан после Немачке, пред католички Божић, 24. децембра 1991. године, с нагласком да им је то божићни поклон. То ће и формално учинити на Српску Нову годину (13. 1) 1992, односно фактички поново учествује у разбијању Југославије. Нешто касније (4. 8. 1993), у јеку жестоких обрачуна између Хрвата и муслимана у Средњој Босни и Херцеговини, Силвано Томази (Силвано Томаси), секретар папиног Савета за емигранте, у интервјуу листу *Ђорнале (Гиорнале)*, под насловом “Београд жели чисту расу”, вајка се и призива војну интервенцију против Београда, када каже: “Немачка и Аустрија би желеле оружану интервенцију. Велика Британија и Француска су против. Сједињене Државе дижу руке...”⁸² Тиме настоји да постигне две ствари: прво, да скрене пажњу с хрватско-муслиманских сукоба, и, друго, да оптужи Београд за расизам и тако подстакне војну интервенцију против Срба. Жеља Курије да се казне Срби има историју која дуго траје. Зато пола века раније активно и јавно помаже усташе и не само да благонаклоно гледа на покоље и покрштавање које врше католички свештеници него их и подстиче.

Ватикан прво подстиче, а затим врши притисак на друге државе и на крају и сам признаје сецесију Словеније и Хрватске. Света столица се не обазире на многа упозорења, да ће то признање пре унутрашњег разграничења или кантонизовања на овим просторима, с измешаним становништвом, изазвати оружане сукобе и крвопролиће.⁸³ То за Ватикан није било важно, судећи

---

⁸⁰ Т. Р. Meladu, 1995, *The Ambassador's Story. The U. S. and the Vatican in World Affairs*, Huntington, Indiana, pp. 137, 141-143. Нав. према: Аврамов, С., 1997, стр. 194, 195.

⁸¹ Constantine Colone, *Urbi et Orbi*, Cesori, стр. 151. Нав. према: Мерлино, Ж., 1994, стр. 133.

⁸² Нав. према: Бакић, Ј., 1998, “Да ли је западна јавност у Србији препознала непријатеља”, *Социолошки преглед*, год. 32, но. 1, стр. 24.

⁸³ Лорд Карингтон, бивши министар иностраних послова Велике Британије упозоравао је: Признавање Словеније и Хрватске представљаће прекид мировне конференције а “њена варница (би могла да) запали Босну и Херцеговину”. Документација о рату на Балкану, у: *Versohnung*, часопис мировног савеза, мај 1996. Нав. према: Хартман, Р., 1998. стр. 23.

према његовим поступцима, у поређењу с могућношћу проширења свог утицаја, а нарочито на рачун Срба. Већ, насупротив, као да су те сукобе прижељкивали. Посебно што су проценили, супротно србијанском руководству, да су Срби овај пут остали без својих традиционалних савезника, пре свега Сједињених Држава, Француске и Русије. Зато је у католичкој штампи повео темељну антисрпску пропаганду, како би се сутра за сва ратна страдања оптужили Срби. Истовремено заборављајући узроке тог рата – обећање, а затим и само признавање независности Словенији и Хрватској. То је морало постаћи Хрвате и муслимане, поред постојећег притиска из Хрватске и Словеније, да траже независност Босне и Херцеговине. Тежња Ватикана за проширење утицаја условила је његову дуговековну нетрпељивост према Србима. Тако су за Лава X (1513-1521), и касније, исто тако, за Пија XII, Хрвати “предстража хришћанства”, односно нетрпељивост према православљу је толика да по овим, а вероватно и оним каснијим, римским папама Срби “нису имали право да себе називају хришћанима”.⁸⁴

Света столица је, такође, са свог становишта, имала доста ваљаних разлога да узме учешће у разбијању друге Југославије. На то нас упућују, поред историјских, најновије чињенице. По Сузан Вудворд још од “средине осамдесетих година (двадесетог века, пр. С. В.) и Ватикан и Аустрија спроводили су стратегију проширења сфере економског и духовног утицаја у Централној и Источној Европи”⁸⁵. Та њихова стратегија је, ипак, знатно старијег датума. Она је, заправо, само обновљена стара тежња да доминирају Југоисточном Европом, као предуслов за даље напредовање према Блиском Истоку. Ватикан је радио на ширењу духовне, а Хабзбурзи световне власти. На томе су често паралелно радили, и једни друге подржавали. Посебно од када је и не баш по добру познату, основана раније поменута Конгрегација за пропаганду вере. Познато је да је Ватикан у оба светска рата здушно подржавао прво Аустрију⁸⁶ и Немачку, а затим Немачку и Италију и њихова освајања на југоистоку Европе. (На исти начин су се међусобно подржавали Ватикан и Млетачка република, све до њеног пада 1796. године, у држању под контролом далматинске обале и католичењу православних Срба.) За узврат прво Аустријанци а затим и Немци подржавају, или најблаже речено, не противе се разним притисцима којим су изложени православни Срби од стране католичке цркве.

То значи Србија ће, за Свату столицу, три пута у једном веку “реметити легитимитет”. Кажњавање Срба, што проистиче из изложеног, готово да је постало опсесија свих римских папа у последњем столећу. Последње кажњавање Срба, за разлику од оног претходног, спроведено је с далеко већим успехом. Тај успех је обезбеђен, поучен предходним искуством, стварањем

⁸⁴ Корнвел, Ц., 2000, стр. 239.

⁸⁵ Вудворд, С., 1997, *Балканска трагедија*, “Филип Вишњич”, Београд, стр. 148.

⁸⁶ Живојиновић, Д., 1995, стр. 40-47.

широке антисрпске коалиције. Осовину ове коалиције чињели су стари српски непријатељи. Кључна формула за организовање ове неформалне коалиције није било формално антисрпство већ, пре свега, антикомунизам удружен с тзв. великосрпским хегемонизмом. Зато је то уз несебичну немачку подршку тако лако прошло на Западу.

* * *

Нетрпељивост Свете столице према Србима није могао да сакрије ни свети отац папа Јован Павле други, већ, приликом сусрета у Тексасу, саветује америчког председника Била Клинтона да бомбардује Србе,⁸⁷ односно да изврши акт агресије на СР Југославију и прекрши међународно право, иако јавно стално пропагира мир и толеранцију. Судимо ли по овом савету, мир и међународно право за папу Војтилу не значи, ама баш ништа, када су Срби у питању. После обављеног посла: односно када је друга Југославија разбијена, Босна и Херцеговина и Метохија окупирани, а српска привреда уништена и после победе демократских снага у Србији – покушаће то да исправи!? Тражиће да посети Србију, без претходног извињења српском народу. Заправо, тражиће да потпомогне прозелитизам католичке цркве у осиромашеној Србији. Врло слично је поступио и папа Пије Х (1903-1914), после победе Србије у Другом балканском рату (иако је тада Бугарска без најаве рата напала Србију) прекораво аустроугарску владу зашто није “казнила Србе за све учињене кривице”, и у исто време прогласио их за “варваре”. Да би нешто касније, пред почетак Првог светског рата, изјавио: “У току последњих недеља од мене се с разних страна тражило да радим за мир (...). Ја то нисам могао учинити из обзира према њему (Фрању Јосипу – пр. С. В.), зато што Аустрија води праведан рат.”⁸⁸ За разлику од Војтале смрт га је спречила да направи (привидан) заокрет, односно да тражи да посети Србију.

Антисрпско расположење и поступање Курије последица је вековне мржње Ватикана према “шизматичима” (како они кажу), или расколничким православцима, који су се (по њиховој интерпретацији) отцепили (оделили) од римске цркве. То им Ватикан не може заборавити. Отуда његова дугогодишња политика да православље треба што више ослабити и у ту сврху нису се бирала средства. За остварење те идеје прво су подржавани, не само католици што је природно, него и муслимани. Отуда муслиманско-католичка (хрватска) неформална коалиција у Босни и Херцеговини за време Другог светског рата, коју су Срби по злу запамтили. То добро илуструје чињеница да су муслимани, од стране Хрвата, у тзв. НДХ названи “хрватско цвијеће”. У знак захвалности “хрватско цвијеће” ће, прво учествовати у покољу Срба, а затим сакупити и послати своју Ханцар дивизију да се, заједно са Хрватима, боре за рачун Хитлера на Источни фронт. Хрватско муслиманска коалиција настаје

---

⁸⁷ Петровић Пироћанац, З., 1999, стр. 93.

⁸⁸ Живојиновић, Д., 1995, стр. 23-24, 49.

уз пуну сагласност и благослов Курије. Активирање ове коалиције пред разбијање друге Југославије, није било случајно па, самим тим, није могло да не узнемири Србе. Ту можемо тражити један од, између осталих, узрока започињања рата у Босни и Херцеговини. Исто тако није могло бити случајно, пред разбијање друге Југославије, оснивање разних регионалних организација у које су укључиване, поред регија из Италије и Аустрије, католичке регије из Југославије, односно Словеније и Хрватске.

Дугогодишња пропаганда Ватикана и Аустрије, свака из својих разлога, утицала је и на формирање представа и ставова, претежно негативних, о православним народима на југоистоку Европе. Ови стереотипи се, с времена на време, појачаном пропагандом наново активирају. Генерална стратегија Ватикана је да се с муслиманима, као глобалним противником, може и мора тактизовати и сходно томе с њима, кад год је могуће, избегавати сукоб.⁸⁹ Кад је реч о православљу и односу Ватикана према њему, ситуација је радикално другачија; оно је под присмотром и константним нападом. Зато ће у сукобу муслиманских и православних држава Ватикан увек подржати муслиманске, без обзира што му његов положај налаже неутралност и без обзира на чијој су страни аргументи. Православље је у Украјини, Бугарској, Румунији, а у последње време и у Македонији, нападнуто – унијаћењем. Отуда се Војтилина путовања по Источној Европи, опустошеној комунизмом, могу, пре свега, схватити као потпомагање прозелитизма католичке цркве. Српско православље је нападнуто на два начина: прво, потпомагањем такозване Црногорске православне цркве,⁹⁰ и друго, грицањем територије и дугогодишњим економским исцрпљивањем становништва. Тада се исцрпљеним појединцима нуде разна обећања или погодности за прелазак у католичанство, или, пак, неку протестантску секту. У томе, у последње време, имају велику помоћ од стране претестантских цркви (секти) из Сједињених Држава. Важно је што више ослабити српски, односно православни корпус.

Дуговековна и готово константна нетрпељивост Ватикана према Србима проузрокована је чињеницом што они на границама католичанства, природно симболишу православље. Ова нетрпељивост била је мотивисана идејом Свете столице да би слабљење, или сламање, Срба било успешније ако се што више ослаби њихова држава, као гарант њихове независности; а по могућности разделити их у више мањих држава. Све то због чињенице да је прекрштавање Срба након обнављања њихове државе, и поред разних притисака, све теже ишло. У сврху унијаћења или прекрштавања користио се сваки повољан тренутак. У томе можемо тражити један од разлога зашто ие Курија подржала

⁸⁹ Познато је да је положај католика у Турској био знатно бољи од положаја православца. Види: Радонић, Ј., 1950, стр. 14-25.

⁹⁰ Католички званичници из Бара и Котора редовно упућују протоколарне честитке, не само Митрополији Црногорско-приморској, Брдској и Скендеријској, већ и тзв. Црногорској православној цркви, чиме се она индиректно признаје. Вид. *ТВ ЦГ*, Дневник, 6. 1. 2000., затим: 6. 1. 2001, 6. 1. 2002, 6. 1. 2003.

не само насилно прекрштавање него и организовано и систематско насиље према припадницима друге вероисповести за време Независне Државе Хрватске. Слабљење Срба, а затим и других народа на Балкану, Грка и Бугара, уједно је и слабљење православља, заправо слабљење његове верске отпорности, самим тим био би олакшан прозелитски рад католичке цркве на Балкану и њену борбу за нове душе. Тиме би се отворио простор за даље ширење католичанства према Истоку посебно након његовог неуспеха на северу Европе и у Русији. Из чињенице да се Срби граниче с католицима произлази да су они били први на удару, а не из неког посебног разлога.

На крају не треба заборавити да је Југославија за Ватикан била комунистичка земља, коју треба срушити. Један од основних задатака њене организације *Opus Dei* (Божја ствар), основане 1928. године у Мадриду, био је рушење комунизма, а једна од њених основних карактеристика јесте тајност рада. Њена улога у финансирању Словеније и Хрватске за отцепљење, па самим тим и за разбијање Југославије није безначајна.

* * *

Рушењем Југославије Ватикан постижу се два циља: прво, у још једној земљи руши се комунизам, и друго, стварају се услови да се на њеном државном простору формирају више малих држава. У тим ослабљеним државама, посебно оним с верским измешаним становништвом, као што је, на примера, Босна и Херцеговина,⁹¹ лакше је изборити повољније позиције за пропаганду и ширење своје верске доктрине. Ако то не успе милом, тада може и силом, односно путем покрштавања или унијаћења и потпиривањем националних и ратних сукоба. Истовремено ће се у својој пропагандној реторици залагати за мир. Кључни разлог изложене политике Ватикана је померање граница утицаја према истоку, а ту су се, као што смо видели, испречили Срби. Познато је да се та граница кретала, зависно од времена, између Соче и Дрине. У том циљу су православни Срби готово очишћени из Хрватске, а Републици Српској се са више страна прети да ће бити укинута. Антисрпска политика Ватикана је константа. Она није од јуче, већ има, као што смо видели, своју дугу историју, која с извесним осцилацијама траје више од четири века. То потврђује чињеница да је Ватикан, после слабљења Турске, свесрдно потпомагао прво аустроугарска, а касније немачка освајања православног етничког простора на Балкану. И на крају, као што смо видели, прво, у току Другог светског рата потпомаже усташки (хрватски и муслимански) геноцид над Србима, и друго, крајем осамдесетих и почетком деведесетих подстиче кризу и учествује у разбијању друге Југославије, а то је био увод у рат на Балкану.

---

⁹¹ Босна и Херцеговина била је одређена, од стране натурализованог Хрвата, ђаковачког бискупа Јурија Штросмајера (1815-1905), као кључна дестинација за ширење католицизма. Дучић, Ј., 1990, *Спорна питања Краљевине Југославије*, Књижница Обрадовић, Београд, стр. 46-64.

Slobodan Vuković
Institut of Social Sciences
Belgrade

S u m m a r y

THE ROLE OF VATICAN IN DISINTEGRATING OF YUGOSLAVIA

Intolerance of Vatican primarily toward Serbs and afterwards towards Serbian state has long enduring history. This history got new impetus after the forming of Congregation for the religious propaganda. Vatican led policy against the forming of first Yugoslavia between the World Wars and worked on its destabilization especially after the forming of catholic organization named the Cruisers. During the II WW Vatican took full cooperation with ustashi's Independent State of Croatia. During this period Catholic church headed by the Holy Chair aproved mass introduction into catholicism of Serbs and their mass killing that became real genocide in scope. In last crisis during the ninethies Vatican gave full help in disintegration of Yugoslavia in order to make easier proselitism on the East.

Key words: Catholic church, Vatican,, Serbia, Yugoslavia, Serbs.